

Sygn. akt I ACa 969/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 października 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Joanna Walentkiewicz – Witkowska (spr.)

Sędziowie: Anna Beniak

Anna Cesarz

Protokolant: staż. Dominika Gębka

**po rozpoznaniu w dniu 22 października 2019 r. w Łodzi na rozprawie
sprawy z powództwa M. O.**

przeciwko (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W.

o ustalenie nieważności umowy albo ustalenie treści umowy

na skutek apelacji powoda oraz G. O.

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 26 kwietnia 2018 r. sygn. akt II C 73/18

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania sądowi I instancji,
pozostawiając temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.**

Sygnatura akt I ACa 969/18

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 26 kwietnia 2018 roku Sąd Okręgowy w Łodzi w sprawie z powództwa G. O. i M. O. przeciwko (...) S.A. z siedzibą w W. o ustalenie nieważności umowy albo ustalenie treści umowy

1. oddalił powództwa;
2. zasądził od G. O. i M. O. solidarnie na rzecz (...) S.A. z siedzibą w W. kwotę 5.417 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Powodowie zaskarżyli powyższy wyrok w całości i wnieśli o:

- zmianę wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości,

ewentualnie przekazanie sprawy do Sądu Okręgowego celem ponownego rozpoznania

- zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego wraz z kosztami zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Skarżonemu wyrokowi zarzucili:

1. naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie niewłaściwej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego, nierozważenie w sposób wszechstronny i bezstronny wszystkich dowodów, w tym treści umowy kredytowej oraz załączników i uznanie, że

- powodom przedstawiono ofertę kredytu hipotecznego w złotych,
- powodowie wybrali kredyt waloryzowany do franka szwajcarskiego,
- powód M. O. miał świadomość obu ryzyk związanych z kredytem waloryzowanym do (...) oraz że pracownik pozwanego poinformował go o kosztach obsługi kredytu w przypadku niekorzystnej zmiany kursu (...) i stopy procentowej,
- powód otrzymał te informacje w postaci symulacji wysokości rat kredytu,
- powód został pouczony, że będzie kupował u pozwanego walutę według kursu ustalanego przez pozwanego,
- walutą kredytu był frank szwajcarski,
- w dniu złożenia wniosku o kredyt waloryzowany do (...), powód M. O. złożył Oświadczenie, że posiada pełną świadomość ryzyka związanego z kredytem waloryzowanym oraz że powód M. O. był poinformowany przez pracownika pozwanego, iż istnieje ryzyko niekorzystnej zmiany stopy procentowej,
- powodowie otrzymali Regulamin kredytu, który był integralną częścią umowy, gdyż oświadczyli to w treści umowy,
- powodowie mieli świadomość, na czym polega waloryzacja kredytu,
- pozwany zaciągnął zobowiązanie w (...) na rynku międzybankowym, aby móc udzielić kredytu powodom,
- kredyt walutowy jest tożsamy z kredytem złotówkowym waloryzowanym do (...),
- w Polsce rozróżnia się dwa rodzaje kredytów walutowych: denominowany i waloryzowany.

2. Sprzeczność istotnych ustaleń sądu poprzez uznanie, że:

- w umowie kredytowej nie ma klauzul abuzywnych, bo klauzule

walutowe - par.1 pkt3, par.7 pkt 1, par. 11 pkt 4, par. 13 pkt 5, par. 16 pkt 2, określające sposób waloryzacji kredytu dotyczą głównych świadczeń stron,

- powodowie mogli zaciągnąć kredyt w złotych polskich, a wybrali

kredyt indeksowany,

- wyeliminowanie klauzul indeksacyjnych spowoduje, że umowa nie

będzie posiadała co najmniej jednego elementu przedmiotowo istotnego i stanie się niemożliwa do realizacji, bo nie będzie możliwe obliczenie kwoty kredytu wykorzystanego przez powodów, brak podstaw do przyjęcia, że zapisy umowy kształtują w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami prawa i obowiązki powodów lub rażąco naruszają ich interesy,

- postanowienia umowne przewidujące indeksację nie mają charakteru

nieprecyzyjnego i nie przyznają uprawnienia do kształtowania treści stosunku tylko dla jednej, mocniejszej strony,

- umowa rozkłada w sposób równomierny prawa i obowiązki stron,

- pozwany nie ma wpływu na wysokość (...), gdyż kształtuje ją wolny

rynek,

- ryzyko zmiany kursów dotyczy obu stron,
- spread walutowy jest naturalnym elementem rynku, nie jest zarobkiem banku i pozwala pokryć koszty obrotu walutami,

3. naruszenie prawa materialnego, poprzez:

- uznanie, że w świetle art. 189 k.p.c. powodowie nie wykazali interesu

prawnego,

- naruszenie prawa materialnego art.58 k.c., poprzez uznanie, że roszczenie powodów nie zasługuje na ochronę i zignorowanie okoliczności, że pozwana naruszyła swoim postępowaniem normy społeczne,
- zignorowanie treści art.358 1 par 1k.c., który w dacie zawarcia umowy zabraniał wyrażania zobowiązań w walucie obcej na terenie Rzeczypospolitej Polskiej,
- 3. naruszenie prawa materialnego art. 69 prawa bankowego poprzez uznanie, że umowa kredytowa zawierała wszystkie essentialia negotii i wypełniała treść tego artykułu oraz umowa waloryzowana do franka szwajcarskiego była dopuszczalna w świetle prawa bankowego przed jego nowelizacją z roku 2011,
- naruszenie art. 2 pkt 18 prawa dewizowego,
- naruszenie art.102 k.p.c. poprzez obciążenie strony kosztami zastępstwa procesowego i zignorowanie okoliczności, że strony różnią się zasadniczo stanem majątkowym i możliwościami finansowymi.

Sąd Apelacyjny ustalił następujące okoliczności, związane z przebiegiem procesu, determinujące treść rozstrzygnięcia, a niewzięte pod uwagę przez Sąd I instancji:

Pozew pierwotnie w imieniu powodów G. i M. O. wniosła radca prawny J. V.. Do pozwu zostało załączone jedynie pełnomocnictwo udzielone przez M. O. (k- 21).

Zarządzeniem z dnia 26 kwietnia 2017 roku pełnomocnik powodów został wezwany do usunięcia braków formalnych pozwu przez podanie precyzyjnie adresu miejsca zamieszkania powodów oraz przedłożenie pełnomocnictwa procesowego od powódki G. O. – w terminie tygodnia, pod rygorem zwrotu pozwu. (zarządzenie k- 24 akt). Wezwanie doręczono w dniu 23 maja 2017 roku. (dowód doręczenia k- 27 lakt)

W dniu 29 maja 2017 roku radca prawny J. V. złożyła pismo przygotowawcze, wskazując adres miejsca zamieszkania powodów. (pismo k- 26 akt). Ponieważ pismo nie miało odpisu pełnomocnik został wezwany do złożenia w terminie 7 dni odpisu tego pisma - pod rygorem jego zwrotu. (zarządzenie k- 27 akt). Żądany odpis wypłynął do akt w dniu 18 lipca 2017 roku. (k- 31 akt)

W dniu 19 lipca 2017 roku Przewodniczący zwrócił pozew w zakresie żądania powódki G. O., a to wobec niezłożenia pełnomocnictwa i jego odpisu od powódki G. O. (zarządzenie k- 32 akt). Zarządzenie to stało się prawomocne.

W dniu 17 sierpnia 2017 roku radca prawny J. V. złożyła kolejne pismo przygotowawcze, załączając doń pełnomocnictwo od G. O., wniosła o rozważenie uchylenia zarządzenia o zwrocie pozwu, gdyż w przeciwnym razie będą się toczyć dwie odrębne sprawy, z ostrożności procesowej wniosła o niezwracanie fizyczne pozwu powódki, lecz wpisanie sprawy z jej powództwa pod nową sygnaturę. Pismo to nie zostało wtedy wszyte do akt, zostało odnalezione

w kopercie załączonej do akt już po wydaniu wyroku i załączone do akt zgodnie z zarządzeniem z dnia 18 czerwca 2018 roku (k- 366 akt).

W dniu 25 października 2017 roku zostało wydane zarządzenie, mocą którego sprawę w zakresie powództwa G. O. wpisano do repertorium pod nowy numer z datą wpływu 17 sierpnia 2018 roku, polecono sporządzić odpisy dokumentów i załączyć je do nowej sprawy. Natomiast zarządzono doręczenie odpisu pozwu, obejmującego żądanie M. O. z informacją dla strony pozwanej, że pozew w zakresie żądania G. O. został prawomocnie zwrócony zarządzeniem z dnia 19 lipca 2017 roku. (zarządzenie k- 35 akt)

Sąd Okręgowy w Łodzi zwrócił się w dniu 18 czerwca 2018 roku do Sądu Okręgowego we Wrocławiu o wyjaśnienie czy sprawa z powództwa G. O. została faktycznie wpisana pod nowy numer, a jeśli tak –jaki, czy nadano jej bieg, czy połączono ją do wspólnego rozpoznania ze sprawą I C 625/17. (zarządzenie k- 366 akt).

W dniu 17 lipca 2018 roku Sąd Okręgowy we Wrocławiu wyjaśnił, że sprawa z powództwa G. O. została wyłączona, wpisana pod sygnaturą I C 1906/17 i pod tym numerem w dniu 11 stycznia 2018 roku pozew został zwrócony, wobec czego sprawa ta została prawomocnie zakończona. (pismo z Sądu Okręgowego we Wrocławiu k- 371 akt).

Odpowiedź na pozew złożona do akt w dniu 27 listopada 2017 roku dotyczyła roszczenia M. O..

Postanowieniem z dnia 29 listopada 2017 roku Sąd Okręgowy we Wrocławiu w sprawie I C 625/17 z powództwa M. O. przeciwko mBank z siedzibą we W. o unieważnienie umowy stwierdził swą niewłaściwość miejscową i sprawę przekazał do Sądu Okręgowego w Łodzi (postanowienie k- 247 akt). Postanowienie stało się prawomocne i sprawa toczyła się dalej przed Sądem Okręgowym w Łodzi.

W zarządzeniu o wyznaczeniu rozprawy na dzień 1 marca 2018 roku przewodniczący nakazał wezwać powoda i zawiadomić jego pełnomocnika. (zarządzenie k- 256 akt). Po uwzględnieniu wniosku o zmianę terminu kolejny został wyznaczony na 13 marca 2018 roku.(zarządzenie k- 263 akt). Na ten termin sekretarz sądowy wezwał także G. O. do osobistego stawiennictwa celem przesłuchania w charakterze strony. (k-264 akt). Także ten nowy termin został odwołany, kolejny wyznaczono na 17 kwietnia 2018 roku z poleceniem wezwania jak na 17 marca 2018 roku.(k- 271 akt). Także i tym razem G. O. została wezwana celem przesłuchania w charakterze strony. (k- 275 akt).

Składając w dniu 17 kwietnia 2018 roku załącznik do protokołu (niepodpisany) radca prawny J. V.wskazała jako powodów G. i M. O. i w ich imieniu zajęła stanowisko.(k- 303- 319 akt).

Z protokołu rozprawy z dnia 17 kwietnia 2019 roku wynika, że Sąd rozpatrywał sprawę z powództwa G. i M. O., odnotował niestawiennictwo G. O., traktując ją jako stronę procesu, pominął dowód z jej zeznań, a następnie w dniu 26 kwietnia 2018 roku wydał wyrok w sprawie z powództwa G. i M. O. oddalający powództwa i zasądził koszty zastępstwa procesowego na rzecz m Bank SA także od G. O.. (protokół rozprawy k- 320-326, wyrok k- 329 akt). W uzasadnieniu wyroku Sąd odniósł się do żądania G. i M. O..

Apelacja została wniesiona przez pełnomocnika w imieniu G. i M. O.. (k- 347-363 akt)

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Wywiedziona apelacja skutkuje uchyleniem zaskarżonego wyroku na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji, z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego.

Nie ma wątpliwości, że Sąd Okręgowy we Wrocławiu przekazał Sądowi Okręgowemu w Łodzi, jako właściwemu miejscowo, sprawę z powództwa M. O. przeciwko (...) SA w W.. Pozew G. O. został prawomocnie zwrócony zarówno w sprawie I C 625/17, jak i I C 1906/17 przez sąd (...). Sąd Okręgowy w Łodzi orzekł wobec tego o żądaniu, które zgłoszone skutecznie nie zostało. Na skutek omyłki przy wysłaniu wezwań potraktował G. O., jako stronę procesu, mimo że nią nie była i wydał wobec niej wyrok. Jednak i jej apelacja dała początek postępowaniu odwoławczemu.

W tym procesie Sąd Okręgowy nie dość, że wydał wyrok w sprawie z powództwa G. O., które skutecznie nie zostało zgłoszone, to jeszcze nie rozważył po przekazaniu mu sprawy przez Sąd Okręgowy we Wrocławiu, jaki charakter nosi współuczestnictwo współkredytobiorców występujących z żądaniem ustalenia nieważności umowy. Tymczasem punktem wyjścia dla dalszego procesu powinno być ustalenie, jaki jest stosunek współkredytobiorcy do sformułowanego roszczenia, czy je popiera czy nie, czy się z nim zgadza, zwłaszcza w sytuacji formułowania roszczeń o ustalenie nieważności stosunku prawnego. Nie budzi wątpliwości, że pomiędzy współkredytobiorcami zachodzi współuczestnictwo jednolite konieczne w rozumieniu art. 73 § 2 k.p.c. Oznacza to, że stroną powodową powinni być jednocześnie wszyscy kredytobiorcy. Współuczestnictwo jednolite zachodzi wówczas, gdy wyrok ma dotyczyć niepodzielnie wszystkich współuczestników. Oznacza to, że wobec każdego ze współuczestników niezbędne jest wydanie jednorodnego rozstrzygnięcia. Brzmienie wyroku musi być jednakowe wobec wszystkich. Niemożliwe jest wydanie wcześniejszego rozstrzygnięcia w stosunku do poszczególnych współuczestników. W takiej sytuacji, sprawę traktuje się jako jedną i niepodzielną wobec wszystkich podmiotów występujących po danej stronie. Ewentualna rozbieżność rozstrzygnięcia wobec współuczestników jednolitych stanowiłaby wewnętrzną sprzeczność wyroku i nie byłaby możliwa do pogodzenia z istotą stosunku prawnego.

Wobec tego Sąd winien zastosować instrumenty procesowe przewidziane przez procedurę w art. 195 § 1 i 2 k.p.c. i w zależności od stanowiska G. O. winien ocenić kwestię istnienia bądź braku pełnej legitymacji po stronie powodowej.

Z przepisu art. 195 § 2 k.p.c. wynika m.in., że w przypadku uznania, że po stronie powodowej występuje współuczestnictwo konieczne sąd powinien z urzędu podjąć inicjatywę zmierzającą do zawiadomienia osób niebiorących udziału w postępowaniu. Oczywiście osoby te - w myśl art. 195 § 2 k.p.c. - decydują o wstąpieniu do sprawy w charakterze powodów według własnego uznania. Konsekwencją nieprzystąpienia ich do sprawy - pomimo uprzedniego zawiadomienia - będzie oddalenie powództwa z uwagi na brak legitymacji procesowej łącznej. Jednakże etap wstępny w postaci zawiadomienia określonych osób - co podkreślono powyżej - należy do obowiązków Sądu, choć nie wyklucza się inicjatywy stron w tym zakresie.

W judykaturze przyjmuje się, że naruszenie art. 195 k.p.c., dotyczącego współuczestnictwa koniecznego, sąd odwoławczy bierze pod uwagę z urzędu w ramach badania naruszenia przez sąd pierwszej instancji przepisów prawa materialnego, bowiem nieusunięcie braku pełnej legitymacji procesowej w przypadku współuczestnictwa koniecznego jest przeszkodą do uwzględnienia powództwa (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2010 r., I CSK 67/10, niepublikowany).

Skoro brak zbadania przez sąd merytorycznych zarzutów strony uzasadnia wnioski o nierozpoznanie istoty sprawy, to tym bardziej zachodzi taka sytuacja, gdy sąd zaniecha dokonania analizy merytorycznego aspektu dochodzonego roszczenia pod kątem przepisów, które jest zobowiązany wziąć pod uwagę z urzędu. Nadto uchybienie dyspozycji art. 195 § 1 i 2 k.p.c., nie może być usunięte w postępowaniu odwoławczym ze względu na treść art. 391 § 1 zd. 2 k.p.c., który stanowi, że przepisy art. 194-196 i 198 nie mają zastosowania w postępowaniu przed sądem drugiej instancji.

W rezultacie, skoro Sąd ad quem jest zobowiązany wziąć pod uwagę z urzędu naruszenie art. 195 k.p.c., w ramach badania wadliwości zastosowania przez sąd pierwszej instancji przepisów prawa materialnego, a uchybienie to, nie może być sanowane w postępowaniu odwoławczym, to zachodzi w takiej sytuacji przypadek nierozpoznania istoty sprawy.

Dla postępowania sądu drugiej instancji nie ma znaczenia to, czy w apelacji wytknięto albo nie wytknięto naruszenia art. 195 § 1 i 2 k.p.c. w razie, gdy sąd pierwszej instancji błędnie nie zastosował tego przepisu. Skoro sąd drugiej instancji sam musi uwzględniać brak legitymacji procesowej, w tym sytuacji, w której po stronie czynnej lub po stronie biernej nie występują wszystkie podmioty, których łączny udział w sprawie jest konieczny, to musi wyciągnąć z tego konsekwencje dla swojego postępowania niezależnie od treści zarzutów apelacyjnych. Różnica między sądem drugiej instancji a sądem pierwszej instancji w rozważanym zakresie polega na tym, że sąd drugiej instancji - w przeciwieństwie do sądu pierwszej instancji - nie może zastosować przepisu art. 195 § 1 i 2 k.p.c. (por. art. 391 § 1 zdanie drugie k.p.c.).

Wyłączenie stosowania art. 195 k.p.c. w instancji apelacyjnej służy temu, aby podmioty zawiadomione o postępowaniu lub podmioty wezwane do udziału w nim nie były postawiane - przez pozbawienie ich jednej instancji – w gorszej sytuacji procesowej niż podmioty uczestniczące dotąd w postępowaniu. Wyłączenie to nie powinno więc pogarszać sytuacji procesowej tych ostatnich podmiotów.

Wobec tego należy przyjąć, że niezastosowanie przez sąd pierwszej instancji art. 195 § 1 i 2 k.p.c. uzasadnia uchylenie wyroku przez sąd drugiej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. (tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 6 lutego 2015 roku w sprawie II CZ 103/14 –LEX 1652720 oraz tenże sąd w wyroku z dnia 26 października 2017 roku w sprawie II CSK 790/16 LEX 2397588).

Mając na uwadze powyższe Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji, pozostawiając Sądowi Okręgowemu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.(art. 108 § 2 k.p.c.)